

НЕВТРУЧАННЯ В ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ, ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Лисюк Ю. В.

Кожна розвинута правова й демократична держава повинна постійно спрямовувати діюче національне законодавство на пріоритетні напрями її розвитку. Одним з найважливіших пріоритетних напрямів діяльності сильної держави є дотримання прав і свобод людини, оскільки чинне законодавство першочергово повинно ґрунтуватися на визнанні людини, її життя й здоров'я, честі й гідності, недоторканості та безпеки найвищою соціальною цінністю. Гарантування прав і свобод людини є головним обов'язком кожної держави, оскільки держава відповідальна перед людиною та суспільством за свою діяльність [1].

У цьому аспекті особливої уваги заслуговують питання щодо окремих категорій визначених гарантій прав і свобод людини, зокрема невтручання в приватне життя людини в кримінальному провадженні, оскільки саме в кримінальному провадженні людина найчастіше стикається з окремими проблемами щодо порушення її прав і свобод. На сьогодні саме питання дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні виходить на новий прогресивний рівень розвитку, відправною точкою якого стало прийняття 13 квітня 2012 р. нового Кримінального процесуального кодексу європейського рівня.

Отже, особливого значення набуває питання щодо невтручання в приватне життя людини в кримінальному провадженні, як однієї із загальних гарантій захисту прав і свобод людини в державі.

Гарантії прав і свобод людини містять досить великий обсяг певних категорій, серед яких невтручання в приватне життя, що у свою чергу можна характеризувати як забезпечення свободи самовираження особистості, індивідуального мислення та дій, спрямованих на індивідуальне сприйняття тієї чи іншої ситуації.

Відповідно до положень ст. 23 Конституції України (надалі - Конституція) кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права й свободи інших людей, і має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості. Стаття 32 Конституції передбачає, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте й сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією, не допускається збирання, зберігання, використання й поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Стаття 34 Конституції передбачає, що кожному гарантується право на свободу думки й слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя [1].

Відповідно до положень ст. 2 Кримінального проце-

суального кодексу України (надалі - Кодекс) основним із завдань кримінального провадження є захист особи від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також жодна особа не може бути піддана необґрунтованому процесуальному примусу та до кожного учасника кримінального провадження повинна бути застосована належна правова процедура [2].

Відповідно до положень ст. 7 Кодексу зміст і форма кримінального провадження повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, серед яких законність, забезпечення права на свободу й захист, невтручання в приватне життя [2].

Дослідженням різних аспектів забезпечення прав і свобод людини в частині невтручання в їх особисте життя приділено значну увагу в науковій літературі, зокрема в роботах О.М. Бандурки, В.В. Назарова, П.М. Рабиновича, В.С. Сивухіна, В.Я. Тація, В.М. Тертишника та інших.

Отже, однією з основних засад захисту прав і свобод людини в кримінальному провадженні виступає саме невтручання в приватне життя, що стає фундаментальною основою дотримання й захисту прав і свобод людини в державі.

Невтручання в приватне життя в Україні регулюється багатьма нормативно-правовими актами у всіх галузях права та сферах суспільного життя людини, також у кримінальному провадженні.

Відповідно до положень ст. 15 Кодексу передбачено, що під час кримінального провадження кожному гарантується невтручання в приватне (особисте й сімейне) життя. Ніхто не може збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію про приватне життя особи без її згоди, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Інформація про приватне життя особи, отримана в порядку, передбаченому цим Кодексом, не може бути використана інакше як для виконання завдань кримінального провадження. Кожен, кому наданий доступ до інформації про приватне життя, зобов'язаний запобігати розголошенню такої інформації [2].

Відповідно до положень ст. ст. 269, 270, 271, 301 Цивільного кодексу України зміст права на недоторканість особистого й сімейного життя як одного з видів особистого немайнового права полягає в тому, що фізична особа вільно, на власний розсуд визначає свою поведінку у сфері свого приватного життя й можливість ознайомлення з ним інших осіб і має право на збереження в таємниці обставин свого особистого життя. Фізична особа не може відмовитися від особистих немайнових прав, а також не може бути позбавлена цих прав [3].

Отже, під особистим життям фізичної особи розуміється її поведінка у сфері особистісних, сімейних, побутових, інтимних, товариських, професійних, ділових та інших стосунків поза межами суспільної діяльності, яка здійснюється, зокрема, під час виконання особою функцій держави або органів місцевого самоврядування.

Відповідно до положень ст. ст. 4, 5, 7 Сімейного кодексу України кожна особа має право на повагу до свого сімейного життя, ніхто не може зазнавати втручання в його сімейне життя, крім випадків, встановлених

Конституцією України, регулювання сімейних відносин здійснюється з урахуванням права на таємницю особистого життя їх учасників, їхнього права на особисту свободу та недопустимості свавільного втручання в сімейне життя [4].

Отже, під сімейним життям розуміються особисті майнові й немайнові відносини між подружжям, іншими членами сім'ї, яке здійснюється на зазначених засадах.

Відповідно до положень ст. 12 Загальної декларації прав людини, ст. 8 Конвенції про захист прав і основних свобод людини та ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права зазначено, що кожен має право на повагу до свого приватного й сімейного життя, ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в особисте й сімейне життя людини [5,6,7]. Крім цього, необхідно зазначити, що, виходячи з практики Європейського Суду з прав людини, при розгляді справ переважно оперують поняттям "приватне життя", під яким розуміють здебільшого поведінку особи у сфері інтимного чи статевого життя.

За рішенням Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення положень ст. ст. 32, 34 Конституції по справі № 2-рп/2012 від 20.01.2013 вказано, що суд виходить з того, що неможливо визначити абсолютно всі види поведінки фізичної особи у сферах особистого та сімейного життя, оскільки особисті й сімейні права є частиною природних прав людини, які не є вичерпними і реалізуються в різноманітних і динамічних відносинах майнового й немайнового характеру, стосунках, явищах, подіях тощо. Право на приватне й сімейне життя є засадничою цінністю, необхідною для повного розквіту людини в демократичному суспільстві, і розглядається як право фізичної особи на автономне буття незалежно від держави, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб [8].

Відповідно до вимог ст. 14 Закону України "Про захист персональних даних" від 01.06.2010 року № 2297-VI поширення персональних даних без згоди суб'єкта персональних даних або уповноваженої ним особи дозволяється у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [9]. Згідно з вимогами ст. 21 Закону України "Про інформацію" від 02.10.1992 р. № 2657-XII конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом [10]. Відповідно до вимог ст. 7 Закону України "Про доступ до публічної інформації" від 13.01.2011 р. № 2939-VI розпорядники інформації, які володіють конфіденційною інформацією, можуть поширювати її лише за згодою осіб, які обмежили доступ до інформації, а за відсутності такої згоди - лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту й прав людини [11].

Збирання, зберігання й використання інформації в кримінальному провадженні про приватне життя особи являє собою багатогранний комплекс заходів, направлених на виявлення, вилучення, фіксацію отриманих даних, забезпечення їх збереження, повноти й цілісності, запобігання несанкціонованому доступу, поширенню й

використанню та процес повного чи часткового застосування отриманих відомостей про приватне життя особи для виконання завдань кримінального провадження.

Отже, відповідно до правової позиції Конституційного Суду України лише фізична особа, якої стосується конфіденційна інформація, відповідно до конституційного й законодавчого регулювання права особи на збирання, зберігання, використання й поширення конфіденційної інформації має право вільно, на власний розсуд визначити порядок ознайомлення з нею інших осіб, держави та органів місцевого самоврядування, а також право на збереження її в таємниці [8].

Отже, розглянувши з точки зору різних галузей права та сфер суспільного життя окремі аспекти сутності невтручання в приватне життя людини як однієї з основних гарантій захисту прав і свобод людини в кримінальному провадженні, можна дійти висновку про те, що інформація про приватне життя людини постійно використовується іншими особами в приватних цілях, хоча законодавством чітко передбачено, що інформація про приватне життя людини є конфіденційною.

Приватне життя людини є справою тільки самої людини й тільки людина сама може вирішувати, надавати чи не надавати певну інформацію для її подальшого використання, у протилежному випадку інформація може бути використана проти неї. Однак не все залежить від самої людини, а це стане можливим тільки, якщо її приватне життя в державі стане тим масивом недоторканності та пізнанням того, що все залежить тільки від законів, а не від інтересів третіх осіб.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 9-10.
3. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 40.
4. Сімейний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 21.
5. Загальна декларація прав людини / Офіційний вісник України. - 2008. - № 93.
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод / Урядовий кур'єр. - 2010. - № 215.
7. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
8. Рішення Конституційного Суду України / Офіційний вісник України. - 2012. - № 9.
9. Закон України "Про захист персональних даних" // Відомості Верховної Ради України. - 2010. - № 34.
10. Закон України "Про інформацію" // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 48.
11. Закон України "Про доступ до публічної інформації" // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 32.

Лісюк Ю.В.

*кандидат юридичних наук, доцент
Начальник відділення юридичного забезпечення
Одеського державного університету внутрішніх
справ*

Надійшла до редакції: 29. 12. 2012